

Péče a zacházení se zvířaty, veterinární péče

Zacházení se zvířaty

Co by se nikdy dělat nemělo:

- Používat násilí, bití, kopání
- Zvýšený tlak na citlivé části těla (oči, vemeno, varlata, slabiny)
- Lámat, drtit ocas
- Používat pomůcky s ostrými konci

Přehánění zvířat – skot, ovce, kozy

- K pohánění lze použít hůl, praporek
- Jednat klidně, bez násilí, křiku (stres)
- Pokud je to možné, tak pracovat s celou skupinou (stádové zvíře)
- Nemíchat různé skupiny zvířat
- Kontrolovat, zda je cesta volná

- Ovčácký pes

Individuální zacházení – skot

➤ Krávy, býci

- Fixace za hlavu – ohlávka, nosní skřípec, nosní kroužek, bez pomůcek
- Fixace za ocas
- Fixace za předkolenní řasu
- Fixace zadních končetin – pouta, provaz, patní svěrka

➤ Telata

- Fixace u zdi/v rohu
- Položení úchopem za končetiny
- Přenášení v náručí

Individuální zacházení – skot

- Přistupovat v klidu ke zvířeti, oslovit je
- Převádění
 - Vodící hůl
 - Ohlávka
 - Vozík
- Individuální fixace
 - Boxy
 - naháněcí uličky
 - Fixační klece (paznehtářské)

Individuální zacházení – ovce

► Ovce

- Fixace v sedící poloze
- Přitlačení ke zdi/do rohu ustájení
- Fixace hlavy a zádě
- Použití ovčácké hole – úchop za hlezno

► Jehňata

- Nesení přes rameno, v náručí
- Krátce lze vložit jednu hrudní končetinu na zátylek

Individuální zacházení – ovce, kozy

➤ **Kozy**

- Fixace hlavy a zádě
- Přitlačení do rohu ustájení
- Naháněcí uličky

➤ **Kůzlata**

- Nesení přes rameno, v náručí
- Krátce lze vložit jednu hrudní končetinu na zátylek

Přehánění zvířat – prasata

- Prasata jsou zívavá, podrobně zkoumají okolí
- Optimální je přesun po malých skupinkách (4 – 6 zvířat)
- Nemíchat skupiny zvířat
- Dospělé kance pohánět individuálně
- Pomalý pohyb v klidu, naháněcí desky
- Umožnit volný průchod bez zbytečných předmětů, které by způsobily rozptýlení
- Spěch, hluk vyvolává paniku a zkomplikování přesunu
- Pokud je nutno zdolat převýšení tak pomocí rampy, ne schody
- Prasata se nerada pohybují ze světla do tmy

Individuální zacházení – prasata

- Přistupovat v klidu ke zvířeti, oslovit je
- Převádění
 - Pohaněč
- **Prasata**
 - Fixační smyčka (Jílkova)- na co nejkratší dobu
- **Selata**
 - Zvednout za zadní nohy, rukou podepřít hrudník
- *Nechytat za uši, přední nohy, ocas*

Přehánění zvířat – koně

- Při přehánění zachovávat původní skupiny
- Koně zvyklí na pravidelný kontakt s lidmi reagují klidněji
- V případě potřeby je možno nechat koně ze stáje volně vyběhnout
- *Nezahánět koně do kouta*
- Pozor na ostré světlo

Individuální zacházení – koně

- Přistupovat v klidu ke zvířeti, oslovit je
- Převádění
 - Ohlávka
 - Aby kůň nevyhazoval, je nutno držet hlavu nahoře
 - Aby se kůň nevzpínal je naopak nutno hlavu držet dole
- Fixace
 - Úchop za kožní rásu
 - Úchop za horní pysk
 - zvednutí přední končetiny
 - Ohlávka
 - Fajfka na horní pysk
 - Uzda
 - Pouta (spěnková pouta proti kopnutí)
 - Klec

Zacházení s drůbeží

- ▶ Při klidné manipulaci je možné je seskupit do hejna
- ▶ Drůbež se snadno vyplaší při kontaktu s člověkem (velice dobrý zrak)
- ▶ Snížení intenzity osvětlení – modré světlo
- ▶ Při veškeré manipulaci postupovat pomalu a plynule
- ▶ **Fixace**
 - ▶ Chytit jednou rukou za obě pánevní končetiny, druhou rukou podpírat tělo
 - ▶ Klidnější kusy fixace v podpaží
 - ▶ Fixace pomocí ručníku
 - ▶ Zklidnění jedince – dát hlavu pod křídlo
- ▶ ***Nechytat za křídla!***

Zacházení s králíky

- Klidná, opatrná ale rychlá manipulace
- Individuální přesuny
- **Fixace**
 - Přidržovat pevně ale jemně na stole
 - Možno zabalit do ručníku
 - Králíka uchopit za kožní řasu za krkem a druhou rukou podložit zadní část těla
 - Uchopit do náručí, hlavu králíka založit do podpaždí
- *Nechytat králíka za uši, zadní končetiny nebo ocas*

Péče o hospodářská zvířata

- **Krmení** zvířat
 - Dostatečné množství krmiva odpovídající kvality a složení
- Poskytnutí **pitné vody**
 - Dostatečné množství vody, odpovídající kvality (čistota napáječek)
- Poskytnutí **dostatečného prostoru** dle jednotlivých druhů a kategorií
- Kontrola **stájového prostředí** a mikroklimatu
- Pravidelná kontrola a údržba všech **technických zařízení** v chovu
- Udržování čistoty v chovu a **pravidelná dezinfekce prostředí**
- Udržování čistoty a **pravidelná dezinfekce** všech používaných **technických pomůcek a nástrojů**

Péče o hospodářská zvířata

- Pravidelná kontrola **zdravotního stavu** (min. 1x denně)
- **Zvýšená péče o zvířata** v období vyžadujících zvláštní pozornost
 - Březí samice
 - Peripartální období
 - Mláďata
 - Nemocná zvířata
- **Evidence onemocnění**
- **Evidence použitých léků** (chovy potravinových zvířat)

NAŘÍZENÍ VLÁDY ZPŮSOBY ORGANIZACE PRÁCE A PRACOVNÍCH POSTUPŮ PŘI PRÁCI SOUVISEJÍCÍ S CHOVEM ZVÍŘAT

- ▶ Nařízení vlády č. 27/2002 Sb., v aktuálním znění, kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat, je v souladu s § 134e odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce ve znění zákona č.155/2000 Sb.

Povinnosti chovatele

- chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví
- sledovat zdravotní stav zvířat, v odůvodněných případech jim včas poskytnout první pomoc a požádat o odbornou veterinární pomoc
- bránit vzniku a šíření nálezů
- poskytnout nezbytnou součinnost a pomoc k tomu, aby mohlo být řádně provedeno nařízené vyšetření zvířete, odběr vzorků, ochranné očkování nebo jiný odborný veterinární úkon
- podávat zvířatům léčivé přípravky, jejichž výdej je vázán na předpis veterinárního lékaře, jen podle jeho pokynů
- k inseminaci, přenosu embryí a přirozené plemenitbě lze používat jen zvířata, která podle výsledků vyšetření splňují podmínky stanovené tímto zákonem a plemenářským zákonem!

Další povinnosti chovatele

- zabezpečit provádění vyšetření, zdravotních zkoušek a povinných preventivních a diagnostických úkonů v rámci veterinární kontroly zdraví, kontroly dědičnosti zdraví a kontroly pohody zvířat,
- zabezpečit v rozsahu odpovídajícím druhu zvířat, způsobu jejich chovu a ustájení čištění, dezinfekci, dezinfekci a deratizaci stájí, jejich prostorů a zařízení, v nichž jsou chována zvířata (týká se i technologických zařízení, pomůcek a ostatních předmětů),
- k napájení používat vodu, která neohrožuje zdravotní stav zvířat a zdravotní nezávadnost jejich produktů
- ke krmení používat jen zdravotně nezávadná krmiva,
- podávat zvířatům pouze léčivé přípravky v souladu s pravidly pro jejich používání při poskytování veterinární péče,
- poskytovat nezbytnou součinnost orgánů, které provádějí odběry vzorků a šetření v souvislosti s plněním plánu sledování přítomnosti některých látek a reziduí
- nepodávat nepovolené látky a přípravky u hospodářských zvířat nebo zvířat, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí,
- předkládat na požádání úřednímu a soukromému veterinárnímu lékaři záznamy z chovu zvířat

Povinnosti chovatele - podnikatele

- oznámit do 7 dnů před zahájení nebo ukončení podnikatelské činnosti,
- oznámit v předstihu změny v ustájení zvířat (rekonstrukce, změna technologií),
- oznámit v předstihu změny v druzích chovaných zvířat,
- uvádět na trh zvířata, kterým nebyly podávány nepovolené nebo zakázané látky,
- vést záznamy o druhu a dávkách podávaných léčiv a vakcinacích – záznamy uvádí veterinární lékař (tyto se musí archivovat po dobu 5 let),
- zaměstnávat ošetřovatele zvířat s patřičným vzděláním, mající základní znalosti o péči o zvířata a hygienických požadavcích na získávání živočišných produktů (např. dojiči),
- mít zpracovaný a aktualizovaný pohotovostní plán pro případ výskytu nebezpečných nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka – předkládá se ke schválení KVS,
- zvířata, jimž byly podány doplňkové látky, léčivé přípravky a další přípravky zanechávající nežádoucí rezidua v živočišných produktech, mohou být využívána k získávání nebo výrobě produktů určených k výživě lidí až po uplynutí ochranné lhůty
- u léčiv, která byla použita v případě nepředpokládaného rozhodnutí o jejich registraci a léčiv neregistrovaných u kterých není uvedena ochranná lhůta, je tato stanovena na 28 dnů, jde-li o maso, vnitřnosti a tuk; o 7 dní, jde-li o mléko.

Povinnosti veterinárního lékaře

Soukromý veterinární lékař je povinen:

- uvědomit krajskou veterinární správu o podezření z výskytu nebezpečné nákazy, jakož i o jiných skutečnostech důležitých z hlediska veterinární péče,
- dbát při podávání léčiv na dodržování ochranných lhůt a s těmito prokazatelně seznámit chovatele,
- vést evidenci preventivních úkonů, záznamy o použití a výdeji léčiv, o utracení zvířat a tyto uchovávat po dobu 3 let,
- evidovat v záznamech chovatele spotřebu léčiv a informace o očkováních,
- **soukromý veterinární lékař může odmítnout poskytnutí naléhavé odborné veterinární pomoci pouze z důvodu ohrožení svého zdraví, kterému nelze účinně předcházet a bránit,**
- veterinární lékař, kterému chovatel neposkytl potřebnou součinnost (příprava dokumentace, fixace zvířat apod.), může odstoupit od smlouvy o provedení odborného veterinárního úkonu (to neplatí pro případy neodkladné péče u zvířete),
- v případě předcházení, zamezení a šíření nebezpečné nákazy, nepotřebuje veterinární lékař souhlas chovatele k provedení nezbytných úkonů.

Veterinární péče v chovech hospodářských zvířat

- **Vyšetření příchozích i odchozí zvířat** (přesuny)
- **Karanténa** nově příchozích zvířat
- **Preventivní vyšetření zvířat** v obdobích vyžadujících zvýšenou pozornost
- **Vyšetření a ošetření nemocných zvířat**
- **Izolování** nemocných zvířat
- Vypracování **preventivních a terapeutických programů**
- **Provádění preventivních zákroků** v zájmu udržení dobrého zdravotního stavu zvířat
- **Odběr vzorků** na laboratorní vyšetření

Veterinární péče v chovech hospodářských zvířat

- ▶ **Odběr vzorků biologických tekutin (krev, moč, bachorová tekutina), tkání a dalších materiálů na laboratorní vyšetření**
 - ▶ Mikrobiologické v – virologické, bakteriologické, sérologické
 - ▶ Parazitologické
 - ▶ Biochemické
 - ▶ Hematologické
 - ▶ Histologické
- ▶ **Vyšetření uhynulých / utracených zvířat**
 - ▶ Patologicko-anatomické vyšetření
 - ▶ Histologické vyšetření
 - ▶ Mikrobiologické vyšetření

Prevence onemocnění v chovech hospodářských zvířat

- Sledování **výživného stavu** / kondice / hmotnosti zvířat
- Sledování **příjmu krmiva**
- Vyhodnocování **pohybové aktivity** zvířat
- Sledování **chování zvířat** se zaměřením na výskyt poruch chování
- Pravidelné sledování a vyhodnocování **produkce, reprodukce, růstu**
- Vyhodnocování všech sledovaných parametrů na úrovni **stáda / chovu**

Metodika kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace na rok 2017

- **Povinné úkony hrazené ze státního rozpočtu**
 - Vakcinace proti nákazám
 - Kontrola zdraví
- **Povinné úkony hrazené chovatelem zvířat**
 - Vakcinace proti nákazám
 - Kontrola zdraví
- **Národní program tlumění výskytu salmonel v chovech drůbeže**
- **Program sledování aviární influenzy u drůbeže a volně žijících ptáků**
- Výše výdajů na preventivní a diagnostické úkony uvedené v části I

Vakcinace proti nákazám hrazen  ze státního rozpočtu

► Vakcinace drůbeže

► Salmonela

- V chovech kuřic určených pro produkci konzumních vajec ( iv  atenuovaná vakcína, inaktivovaná vakcína)

► Vakcinace vodicích a asistenčních ps 

► Vzteklna

Kontrola zdraví – skot

- **Brucelóza** – sérologické vyšetření
 - Přemísťování zvířat, plemenní býci, zmetalky, abortované plody
- **Tuberkulóza** – tuberkulinace
 - Plemenní býci, 10 % krav
- **Infekční bovinní rhinotracheitida (IBR)** – sérologie
 - Plemenní býci, zmetalky, abortované plody
 - Hospodářství úředně prostá IBR – vakcinovaná i nevakcinovaná zvířata
 - Vyšetření vzorků mléka – v chovech bez vakcinovaných zvířat, 2x ročně směsný vzorek od max. 50 dojnic
- **Enzootická leukóza** - sérologie
 - Plemenní býci, 10 % krav

Kontrola zdraví – skot

- **Bovinní virová diarrhoea (BVD)** – virologie, serologie
 - Plemenní býci, nevakcinovaná hospodářství
- **Bovinní spongiformní encefalopatie (BSE)**
 - Všechna uhynulá a utracená zvířata
- **Campylobacter foetus ssp. Veneralis**
 - Plemenní býci
- **Katarální horečka ovcí – Bluetongue** – serologie
 - Přesuny vnímavých zvířat
- **Q-horečka** – serologie
 - Všechny zmetalky
- **Hladina hemoglobinu u telat**
 - V 10 % kontrolovaných hospodářství skotu s chovem telat (5 telat stáří 8 – 20 týdnů)

Kontrola zdraví – ovce

- **Brucelóza ovcí a koz** – sérologie
 - Přemísťování zvířat, plemenní berani, zmetalky, abortované plody
- **Klusavka TSE**
 - uhynulá nebo utracená zvířata s příznaky postižení NS
- **Maedi Visna** – sérologie
 - Hospodářství prostá infekce, 25 % samic
- **Q-horečka** – sérologie
 - zmetalky

Kontrola zdraví – kozy

- **Tuberkulóza** – tuberkulinace
 - Stáda s tržní produkcí mléka
- **Brucelóza ovcí a koz** – sérologické vyšetření
 - Přemísťování zvířat, plemenní kozli, zmetalky, abortované plody
- **Klusavka TSE**
 - uhynulá nebo utracená zvířata s příznaky postižení NS
- **Artritida a encefalitida koz** – sérologické vyšetření
 - Hospodářství prostá infekce, 25 % samic
- **Q-horečka** – sérologické vyšetření
 - zmetalky

Kontrola zdraví – koně

- ▶ **Infekční anemie koní** – sérologické vyš.
 - ▶ Hřebci před odběrem spermatu
- ▶ **Nakažlivá metritida koní**
 - ▶ Hřebci před odběrem spermatu, klisny po zmetání, abortvané plody, plodové obaly
- ▶ **Hřebčí nákaza** – sérologické vyš.
 - ▶ Plemenní hřebci
- ▶ **Západonilská horečka** – sérologické a virologické vyš.
 - ▶ Koně s příznaky postižení NS
- ▶ **Infekční artritida koní** – sérologické vyš.
 - ▶ Hřebci před odběrem spermatu

Kontrola zdraví – prasata

- **Brucelóza** – sérologické vyšetření
 - Zmetalky, prasnice, plemenní kanci
- **Vezikulární choroba prasat** – sérologické vyšetření
 - Depistáž u cca 3% poražených prasnic a všech kanců
- **Klasický mor prasat** – sérologické vyšetření
 - Přesuny prasat, kanci
- **Aujeszkyho choroba** – sérologické vyšetření
 - Všechny poražené prasnice a kanci

Kontrola zdraví – hrabavá drůbež

- **Salmonelóza** v prostředí
 - Vyšetření směsných vzorků trusu nebo stíracích manžet
- **Národní program pro tlumení výskytu salmonel v chovech drůbeže**
 - Chovy nosnic produkující konzumní vejce
 - Reprodukční chovy kura domácího
 - Chovy kuřat chovaných na maso
 - Výkrm brojlerů
 - Chovy krůt
- **Program sledování aviární influenzy u drůbeže a volně žijících ptáků**

Péče o hospodářská zvířata

Chovatel by měl znát základní údaje o fyziologii zvířat, tak aby dokázal včas rozpoznat příznaky narušení zdravotního stavu a byl schopen zajistit jejich základní vyšetření a léčbu.

Hlavní posuzované znaky zdravotního stavu zvířete

- Výživný stav
- Chování
- Trias
- Stav kůže a srsti
- Posouzení viditelných sliznic a očních spojivek
- Funkce trávicího aparátu
- Funkce pohlavních orgánů
- Funkce pohybového ústrojí

Zdravé zvíře

► Chování

- Je přiměřené prostředí, ve kterém se zvíře nachází. Má normální držení těla, při odpočinku, při vstávání a lehání, při pohybu a při práci.

► Exteriér

- Odpovídá užitkovému typu, požadavkům kondice a konstituce. Kůže jemná, elastická, bez známek porušení, srst lesklá, přiléhavá bez známek vypadávání, viditelné sliznice jsou lesklé, hladké, narůžovělé bez eflorescencí a patologického výtoku.

► Fyziologie

- Zvíře normálně žere, pije, kálí a močí. Dýchání, tep a tělesná teplota odpovídají normálním fyziologickým hodnotám podle druhu, stáří a pohlaví.

Nemocné zvíře

- Ztráta zájmu o okolí, **apatie**, zaostává za stádem, nahrbený postoj..
- Neochota nebo neschopnost postavení, pohybu...
- Nezájem o krmivo, **inapetence**
- Neadekvátní příjem vody (sníženým zvýšený)
- **Srst matná**, naježená, bez lesku
- Alterace triasu
- Projevy bolestivosti – sténání, skřípání zubů
- Změny na orgánových systémech, které jsou postiženy

Nemoc

- ▶ Nemoc je považována za **jeden z nejdůležitějších indikátorů pohody zvířat**, protože je v mnoha případech spojena s negativními zkušenostmi jako je bolest, nepohodlí a strach.
- ▶ Největší dopad na welfare zvířat mají **akutní onemocnění** způsobující utrpení nebo dlouhodobý vývoj nemoci zahrnující chronickou bolest.
- ▶ **Prevalence a četnost výskytu zdravotních problémů** se často využívá jako indikátor při hodnocení welfare.

Léčba onemocnění hospodářských zvířat

➤ Ekonomické hledisko

- Kolik je chovatel ochoten vydat za snížení utrpení zvířete způsobené, onemocněním, navrácení zdraví, navrácení produkce?

➤ Usmrcení zvířete

- Kdy je správné zvíře zabít?
- Jaké metody použít k zabití těch, zvířat, pro jejichž usmrcení se rozhodneme?

Poraněná zvířata a péče o ně

► Poranění hospodářských zvířat

- Manipulace se zvířaty
- Tvorba nových skupin a nové stádové hierarchie
- Přehánění zvířat
- Přeprava zvířat
- Výjimečné situace
 - Potopy
 - Požáry
- Týrání zvířat

První pomoc a ošetření

- **První pomoc** by měla směřovat k zamezení zhoršení podmínek, do kterých se zvíře dostalo, odstranění příčiny poranění, záchraně života popř. zmírnění bolesti a utrpení a případnému předání zvířete do péče veterinárních lékařů.
- Minimalizovat **stres**
- Pokud je zvíře schopno se bránit – nutnost **fixace**
- Při ošetřování je nutno počítat s **neočekávanými reakcemi** způsobenými bolestivými podněty

Zhodnocení závažnosti stavu

➤ **Mrtvé**

- Absence tepu, dýchání, reflexů
- Bledost, chlad, ztuhlost (nastupuje za 2-12 hod. a trvá 36-48 hod.), vysychání oka, posmrtné skvrny

➤ **Živé**

- Srdeční činnost – auskultace, palpce
- Dech (3-5 minut zástava znamená poškození NS) – pohyb hrudníku, pára
- Reflexy – rohovkový, pupilární, palpebrální, obranný (flexorový)

➤ **Hospodářská zvířata**

- Závažnost zranění
- Ekonomika terapie

První pomoc při úrazech

- Okolí zvířete musí být nestresující
- Zvíře udržovat v klidu
- Nemotivovat zvíře ke vstávání
- Zvířetem pohybovat zcela minimálně, pokud je to nutné pak velmi opatrně
- Otoky v oblasti páteře i jinde na těle je možno chladit
- Obnova srdeční činnosti ?
- Obnova dýchání?
- Vyčkat příjezdu veterinárního lékaře, který rozhodne o dalším postupu
- Odvoz zvířete k veterinárnímu lékaři

Šok

Stav akutního selhání krevního oběhu (zásobení tkání kyslíkem a odvodu CO₂), akutně ohrožující život, bez lékařského zásahu šok obvykle končí úhynem / smrtí zvířete.

➤ Příznaky šoku

- Zrychlený, slabý puls
- Zrychlené dýchání
- Bledost sliznic
- Chladné periferie
- Slabost, apatie, ulehnutí

➤ První pomoc

- Zajištění klidu, čerstvý vzduch, teplo
- Odstranění příčiny vzniku šoku (krvácení, dehydratace.....)
- Teplo, ticho, tekutiny, tišení bolesti, transport k lékaři

Polytrauma

- Ztráta vědomí
- Trauma mozku a poranění míchy (ochrnutí)
- Zlomeniny kostí, luxace a poranění kloubů
- Poranění hlavy – čelisti, zuby, oči uši
- Poranění srdce a plic
- Poranění orgánů dutiny břišní
- Poranění svalů a šlach
- Poranění nervů

První pomoc při úrazech

➤ Zástava krvácení

- Očista a dezinfekce rány, překrytí obvazem, náplastí
- Tlakový obvaz
- Škrtidlo – nad místem krvácení, max. 60-120 minut, neaplikovat v úrovni kloubu

➤ Fixace končetin, zlomenin

➤ Poranění oka

- Oko vypláchnout čistou vodou / fyz. roztokem
- Překrýt sterilní gázou, chladičným obkladem

Péče o poraněná zvířata

- Musí zohledňovat vlastní poranění
- **Izolace**
- **Klid**
- **Teplo**
- Maximální **welfare** prostředí
- Tišení bolesti
- Aplikace léků a pravidelné ošetřování zranění
- Pravidelné kontroly veterinárního lékaře
- Kvalitní chutné **krmivo** ad libitum
- Čerstvá pitná **voda** v dostatečném množství
- Zabezpečit přístup k vodě a krmivu
- **Kontrola zdravotního stavu** min 2x denně